

การพัฒนาแบบการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกของครูที่ส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียน
โรงเรียนบ้านนาเจริญ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5
Developing an active teaching model for teachers that promotes their
potential. Learning of students at Ban Na Charoen School Under the
jurisdiction of the Ubon Ratchathani Primary Educational Service Area Office,
Area 5 Office of the Basic Education Commission Ministry of Education, 2023

รักพงษ์ บุญศิริ | Rakpong Boonsiri

โรงเรียนบ้านนาเจริญ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5
Ban Na Charoen School, Office of Ubon Ratchathani Primary Educational Service Area 5
Corresponding author e-mail: rakpong5588@gmail.com
(Received: 11 September 2024, Revised: 4 October 2024, Accepted: 7 October 2024)

บทคัดย่อ

การพัฒนาแบบการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกของครูที่ส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียน
โรงเรียนบ้านนาเจริญ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 มีวัตถุประสงค์ 1)
เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกของครูที่ส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียน
โรงเรียนบ้านนาเจริญ 2) เพื่อพัฒนาแบบ 3) เพื่อทดลองใช้รูปแบบ และ 4) เพื่อประเมินรูปแบบ โดยมีการ
วิจัย 4 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ฝ่ายบริหาร ครู และคณะกรรมการ
สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 32 คน และผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ระยะที่ 2 การพัฒนาแบบ ผู้ให้ข้อมูล
ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ระยะที่ 3 การศึกษาผลการทดลองใช้รูปแบบการ กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ครู
จำนวน 22 คน ระยะที่ 4 การประเมินรูปแบบ ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ฝ่ายบริหาร ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้น
พื้นฐาน จำนวน 32 คน และนักเรียน 140 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสอบถามสภาพปัจจุบัน
และความต้องการในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 2) แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 3)
แบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และ 4) แบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้
ความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ และประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิง
เนื้อหา และใช้ค่าสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที
ค่าคะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์ และค่าดัชนีลำดับความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ในระยะที่ 1
ส่วนค่าสถิติในการหาคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ ค่าความสอดคล้อง (IOC) และค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ
ผลการวิจัย พบว่า 1) ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน สภาพการดำเนินงานปัจจุบัน โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับ
มาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการวางแผนการจัดการเรียนรู้ สภาพที่คาดหวัง โดยรวมอยู่ในระดับ

มากที่สุด ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และความต้องการจำเป็น เมื่อจัดลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านการวางแผน การจัดการเรียนรู้ ตามลำดับ 2) ผลการสร้างรูปแบบ ที่พัฒนาขึ้นมี 6 องค์ประกอบ คือ (1) หลักการ (2) วัตถุประสงค์ (3) เนื้อหา (4) การดำเนินการ (5) การประเมินผล และ (6) เงื่อนไขความสำเร็จ ซึ่งรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบมีความถูกต้องและความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 3) ผลการทดลองใช้รูปแบบ พบว่า (1) ผลการประเมินความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกของครูโดยรวมมีระดับพัฒนาการอยู่ในระดับ สูงมาก และพบว่า หลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนามีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (2) ผลการประเมินความสามารถในการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกของครู โดยรวมอยู่ในระดับมาก 4) ผลการประเมินรูปแบบ พบว่า (1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระดับชั้น ป.6 ระหว่างปี 2565 กับปี 2566 เพิ่มขึ้น ร้อยละ 6 (2) ผลการประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (3) ผลการประเมินความพึงพอใจของฝ่ายบริหาร ครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต่อรูปแบบ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (4) ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนเชิงรุก โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบ; การจัดการเรียนการสอนเชิงรุก; การเรียนรู้

ABSTRACT

Research on Developing an active learning model for modern teachers that promotes the learning potential of students at Ban Na Charoen School. Under the jurisdiction of the Ubon Ratchathani Primary Educational Service Area Office, Area 5, the objectives were 1) to study basic information on organizing active teaching (Active Learning) of modern teachers that promote the learning potential of students at Ban Na Charoen School 2) to develop a picture Model of active teaching and learning (Active Learning). 3) To experiment with the model of proactive teaching and learning (Active Learning) and 4) to evaluate the active learning model. There were 4 phases of research as follows: Phase 1: Study of basic information. Informants include the administration, teachers, and basic education committees, totaling 32 people, and 5 experts. Phase 2: Model development. Informants include: 9 experts. People, Phase 3, study of experimental results using the target group included 22 teachers. Phase 4: Evaluation of the model. Informants included the administration department, 32 teachers, the Basic Education Commission, and 140 students. Tools used in the research include: 1) questionnaire 2) interview form 3) test and 4) assessment form. Data analysis used content

analysis. and use statistical values such as percentage, mean, and standard deviation. t-value test, relative developmental score value and the index value of the order of essential needs

The results of study were as follows: 1. Results of the study of basic information: Current conditions: Overall, compliance was at a high level. The aspect with the highest average was the aspect of planning learning management. expected condition Overall was at the highest level. The aspect with the highest average was the measurement and evaluation of learning outcomes. and necessary needs When ranked from highest to lowest which include measurement and evaluation of learning outcomes. Organizing learning activities and learning management planning, respectively. 2. Pattern creation results there were 6 elements developed: 1) principles, 2) objectives, 3) content, 4) operations, 5) evaluation, and 6) success conditions. The format and manual for using the format were accurate and appropriate overall at the highest level. 3. The results of the experiment using the model found that 1) The results of the assessment of teachers' knowledge and understanding of proactive teaching and learning were overall at a very high level of development. and found that after development was higher than before development Statistically significant at the .05 level. 2) Results of evaluating the ability to organize proactive teaching and learning of modern teachers. Overall was at a high level. 4. The results of the evaluation of the model found that 1) the academic achievement of students in Grade 6 between 2022 and 2023 increased by 6 percent. 2) the results of the evaluation of feasibility and usefulness Overall was at the highest level. 3) Results of the evaluation of satisfaction of the administration, teachers, and basic education school committees with the format. Overall was at the highest level. 4) Results of the assessment of student satisfaction with proactive teaching and learning. Overall was at the highest level.

Keywords: Proactive teaching and learning; Learning.

บทนำ

ปัจจุบันการจัดการเรียนการสอนของครูส่วนใหญ่ พบว่า ยังใช้วิธีการป้อนความรู้พื้นฐานจากครูสู่ผู้เรียนโดยวิธีการบรรยายความรู้หน้าชั้นเรียน เน้นการท่องจำซึ่งทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ แต่ขาดทักษะในด้านต่าง ๆ การสอนในรูปแบบดังกล่าวไม่สามารถพัฒนาการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 และทักษะที่สำคัญต่อผู้เรียน การสอนแบบครูเป็นศูนย์กลางนี้ฝังรากลึกในสังคมไทยมาอย่างยาวนาน ดังที่ทิศนา ขัมมณี (2559) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนในลักษณะที่ครูเป็นศูนย์กลางนั้น ยังคงมีอยู่ในประเทศไทย ซึ่งครูใช้หลักการสอนแบบบรรยายซึ่งทำให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่ายในการเรียน และขาดความสนใจในการ

เรียน สอดคล้องกับสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2560) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอน พบว่า การจัด การเรียนการสอนของนักเรียนส่วนใหญ่เน้นการบรรยาย และยังใช้สื่อวัตกรรมการสอนน้อย ครูส่วนใหญ่จัดทำ แผนการจัดการเรียนรู้ แต่ไม่ได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่เขียนไว้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไม่ได้ฝึกฝนให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย เนื้อหา และกิจกรรมการเรียนการสอนไม่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง ทำให้การสอนไม่มีประสิทธิภาพ (เลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัญหาด้านการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนบ้านนาเจริญ ตามผลการประเมินคุณภาพการศึกษาจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ในการประเมินรอบที่ 1 (พ.ศ. 2547) การประเมินรอบที่ 2 (พ.ศ. 2550) และการประเมินรอบที่ 3 (พ.ศ. 2554) พบว่า ประเด็นปัญหาที่สำคัญ คือ มาตรฐานด้านผู้เรียน ได้แก่ ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์ ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร และผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการอ่าน และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีผลการประเมินในระดับพอใช้ และที่พบว่าเป็นปัญหามากที่สุดคือ ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร แสดงให้เห็นว่าผลการประเมินมาตรฐานดังกล่าวอยู่ในระดับต่ำ ประกอบกับผลการประเมินความสามารถด้านการอ่านออกของผู้เรียน (Reading Test: RT) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2565 ผลการทดสอบพบว่า ต่ำกว่าระดับประเทศ ผลการทดสอบความสามารถพื้นฐานของผู้เรียนระดับชาติ (NT) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2565 ผลการทดสอบพบว่า ต่ำกว่าระดับประเทศ ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินำขั้นพื้นฐาน (O-NET) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2565 ผลการทดสอบพบว่า ต่ำกว่าระดับประเทศทุกรายวิชา และผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินำขั้นพื้นฐาน (O-NET) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2565 ผลการทดสอบพบว่า ต่ำกว่าระดับประเทศทุกรายวิชา จะเห็นว่าจากผลการทดสอบดังกล่าวข้างต้น โรงเรียนบ้านนาเจริญ ควรปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาการจัดการเรียนรู้อย่างเร่งด่วน และจากการวิเคราะห์ข้อมูลรายงานการประเมินตนเอง (SAR) ของโรงเรียนบ้านนาเจริญ ประจำปีการศึกษา 2565 (โรงเรียนบ้านนาเจริญ, 2565) พบว่า ครูในโรงเรียนบ้านนาเจริญขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนการสอนเชิงรุก ครูจัดการเรียนการสอนไม่ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนให้ได้เรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพที่แท้จริง ซึ่งเป็นจุดอ่อนของผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่การสอน ครูยึดติดกับบทบาทการสอนแบบเดิม ๆ เน้นครูเป็นศูนย์กลาง เชื่อมและคุ้นเคยอยู่กับการถ่ายทอดความเชี่ยวชาญของตนให้ลูกศิษย์ สอดคล้องกับผลการศึกษาสภาพปัญหาในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านนาเจริญ จากรายงานการประเมินตนเอง (SAR) ของโรงเรียนบ้านนาเจริญ พบว่า มีปัญหาอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามลำดับด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การวางแผนการจัดการเรียนรู้ ($\mu = 3.79$, $\sigma = 0.23$) รองลงมา คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ($\mu = 3.71$, $\sigma = 0.21$) และต่ำสุด คือ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ($\mu = 3.68$, $\sigma = 0.40$) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูที่จัดการเรียนรู้อยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงานด้านการจัดการเรียนรู้จึงทำให้การปฏิบัติงานประสบกับสภาพปัญหาในระดับมากทั้ง 3

ด้าน ซึ่งจากปัญหาการจัดการเรียนรู้ส่งผลให้ผู้เรียนไม่ได้พัฒนาศักยภาพของตนเองเท่าที่ควร สอดคล้องกับ ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2563) สรุปไว้ว่า ครูต้องมีทั้งศาสตร์และศิลป์ในการจัด การเรียนรู้ตลอดเวลา แต่ถ้าครูคนใดมีแต่องค์ความรู้ด้านศาสตร์การสอนแต่กลับไม่มีศิลปะการสอนก็จะทำให้การเรียนน่าเบื่อหน่าย ผู้เรียนไม่ ยากเรียน เรียนแล้วก็ไม่รู้เรื่องและมีความทุกข์ตลอดการเรียน ทำให้การจัด การเรียนรู้จะประสบความสำเร็จ ล้มเหลวมากยิ่งขึ้น ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนเชิงรุก จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาผู้เรียนใน ศตวรรษที่ 21

การจัดการเรียนการสอนเชิงรุกเป็นแนวทางในการพัฒนา การจัดการเรียนการสอนให้มีศักยภาพ ส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ส่งเสริมกระบวนการคิด ให้ผู้เรียนได้ลงมือ ปฏิบัติและมีโอกาสเรียนรู้อย่างกระตือรือร้นโดยผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย ผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกทักษะการพูด ฟัง อ่าน คิด เขียน และแสดงความคิดเห็นขณะลงมือปฏิบัติ ตลอดจนเน้นการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับ ผู้เรียนและผู้เรียนด้วยกันเอง เมื่อผู้เรียนมีการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ แล้ว จะสามารถพัฒนาองค์ความรู้ ทักษะ สมรรถนะด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะทักษะการคิดในรูปแบบที่หลากหลายนั้น พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เชิงรุกที่ส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้ เป็นเทคนิคที่สามารถนำมาพัฒนาเพื่อเพิ่มทักษะ กระบวนการ และผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนรู้ของนักเรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ และส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้ ซึ่ง เทคนิคการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเชิงรุกของครูที่ส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้เป็นเทคนิคการจัด กิจกรรมการเรียนรู้ที่ต้องการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในบทบาทการเรียนรู้ของตนเองมากกว่าการรับความรู้หรือ ทักษะใหม่ ๆ มาใช้โดยเป็นผู้รับฝ่ายเดียว ซึ่งการที่ผู้เรียนได้กระทำการต่าง ๆ ด้วยตนเองและนำไปสู่การคิดเป็น การเรียนรู้ที่มีคุณค่า น่าตื่นเต้น สนุกสนาน ทำหายความรู้ความสามารถ และความสนใจของผู้เรียน

ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จึงได้ทำ วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกของครูที่ส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียน โรงเรียนบ้านนาเจริญขึ้น โดยเป็นวิธีหนึ่งในการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ส่งเสริมกระบวนการคิด ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติและมีโอกาสเรียนรู้อย่างกระตือรือร้นโดยผ่านกิจกรรมที่ หลากหลาย ผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกทักษะการพูด ฟัง อ่าน คิด เขียน และแสดงความคิดเห็นขณะลงมือปฏิบัติ กิจกรรม ตลอดจนเน้นการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนและผู้เรียนด้วยกันเอง เมื่อผู้เรียนมีการปฏิบัติ กิจกรรมต่าง ๆ แล้ว จะสามารถพัฒนาองค์ความรู้ ทักษะ สมรรถนะด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะทักษะการคิดใน รูปแบบที่หลากหลาย ซึ่งจะก่อให้เกิดผลดีต่อตัวครูผู้สอน ผู้เรียน และคุณภาพการจัด การศึกษาของโรงเรียน บ้านนาเจริญต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกของครูที่ส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้ ของนักเรียนโรงเรียนบ้านนาเจริญ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5

2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกของครูที่ส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านนาเจริญ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5
3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกของครูที่ส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านนาเจริญ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5
4. เพื่อประเมินรูปแบบการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกของครูที่ส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านนาเจริญ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากร ได้แก่ ฝ่ายบริหาร ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และนักเรียนที่กำลังศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2565 รวมจำนวน 251 คน จำแนกได้ดังนี้ 1) ผู้อำนวยการ (ผู้วิจัย) และรองผู้อำนวยการ จำนวน 2 คน 2) ครู จำนวน 22 คน 3) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 9 คน และ 4) นักเรียน (ป.1-ม.3) จำนวน 218 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ รองผู้อำนวยการ ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และนักเรียนที่กำลังศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2565 ได้มาจากการเปิดตาราง Krejcie and Morgan (สุจิตรา เทียนสวัสดิ์, 2534) โดยการสุ่มจากการแบ่งชั้น จากประชากร 251 คน ได้กลุ่มตัวอย่าง 172 คน ซึ่งสามารถจำแนกได้ ดังนี้ 1) รองผู้อำนวยการ จำนวน 1 คน 2) ครู จำนวน 22 คน 3) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 9 คน และ 4) นักเรียน (ป.1- ม.3) จำนวน 140 คน

ขอบเขตการวิจัย การวิจัยมี 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน โดยการใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และความต้องการจำเป็นการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกของครู ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ฝ่ายบริหาร ครู และ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 32 คน และการใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สัมภาษณ์ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกของครู จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ระยะเวลาของการดำเนินการวิจัย เดือน มกราคม พ.ศ. 2566

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบ เป็นการสร้างรูปแบบและตรวจสอบยืนยันรูปแบบ โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนเชิงรุก ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ระยะเวลาของการดำเนินการวิจัย เดือน กุมภาพันธ์ - มีนาคม พ.ศ. 2566

ระยะที่ 3 การศึกษาผลการทดลองใช้รูปแบบการ ประกอบด้วย 1) การพัฒนาครูโดยการอบรมเชิงปฏิบัติการ และการศึกษาดูงาน (2) การจัดกิจกรรมตามรูปแบบการจัดการเรียนการสอนเชิงรุก กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ครู จำนวน 22 คน ระยะเวลาของการดำเนินการวิจัย เดือน พฤษภาคมพ.ศ.2566 – กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2567 (ภาคเรียนที่ 1/66 ถึง ภาคเรียนที่ 2/66)

ระยะที่ 4 การประเมินรูปแบบ เป็นการประเมินความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ของ

รูปแบบ และประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกของครู ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ฝ่ายบริหาร ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 32 คน และนักเรียนเรียน 140 คน ระยะเวลาของการดำเนินการวิจัย เดือน มีนาคม พ.ศ. 2567

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบวิเคราะห์เอกสาร เป็นแบบบันทึกข้อมูลจากการศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกของครู ใช้ในการวิจัยระยะที่ 1
2. แบบทดสอบ ใช้สำหรับทดสอบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกของครู ใช้ในการวิจัยระยะที่ 3
3. แบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และความต้องการจำเป็นการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกของครู ใช้ในการวิจัยระยะที่ 1
4. แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง คือ แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกของครู ใช้ในการวิจัยระยะที่ 1
5. แบบบันทึกการประชุมสนทนากลุ่ม เป็นแบบบันทึกการประชุมสนทนากลุ่มเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกของครู ใช้ในการวิจัยระยะที่ 2 และระยะที่ 3
6. แบบประเมิน เป็นแบบประเมินความถูกต้องและความเหมาะสมของรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบ และประเมินความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ และประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกของครู ใช้ในการวิจัยระยะที่ 2 และระยะที่ 4

การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ศึกษาแนวคิด หลักการสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือการวิจัย
2. สร้างเครื่องมือการวิจัยเพื่อสุรสาระสำคัญตามประเด็นที่ต้องการศึกษา
3. นำเครื่องมือการวิจัยที่สร้างขึ้นเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบคุณภาพและพิจารณาความเหมาะสมในด้านต่าง ๆ เช่น ความครอบคลุมของประเด็นที่ใช้วิเคราะห์ สังเคราะห์ความถูกต้อง ความชัดเจนของภาษาที่ใช้ และตรวจสอบคุณภาพของข้อคำถามด้านความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความสอดคล้องและความเหมาะสมของข้อคำถามรายข้อกับนิยามเชิงปฏิบัติการว่าเหมาะสมหรือไม่ ผู้วิจัยคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าความสอดคล้องเท่ากับ 0.80-1.00
4. รวบรวมข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 คน มาปรับปรุงแก้ไข แล้วนำเครื่องมือที่สร้างขึ้น (แบบสอบถาม และแบบทดสอบ) ไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 30 คน แล้วนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมไปหาคุณภาพของเครื่องมือ โดยการวิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) ด้วยวิธี Item total correlation ผู้วิจัยคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.22-0.77 และวิเคราะห์ความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) โดยใช้วิธีของ Cronbach

5. ปรับปรุง แก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นจัดพิมพ์เครื่องมือเป็นฉบับสมบูรณ์สำหรับนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ส่งเครื่องมือการวิจัยให้กลุ่มเป้าหมาย พร้อมทั้งขอความอนุเคราะห์ให้ตอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแล้วส่งกลับผู้วิจัย
2. ตรวจสอบและคัดแยกเครื่องมือการวิจัยที่สมบูรณ์ แล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ประเด็นต่าง ๆ และนำประเด็นเหล่านั้นมาใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกของครูที่ส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านนาเจริญ ต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และใช้ค่าสถิติ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น ค่าคะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์ และค่าดัชนีลำดับความต้องการจำเป็น

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอผลของการวิจัย 4 ประเด็น โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกของครูที่ส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านนาเจริญ สามารถสรุปผลการวิจัย ดังนี้

- 1.1 การศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย 1) แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบและการพัฒนารูปแบบ วิเคราะห์จากนักวิชาการ ประกอบด้วย Joyce, & Weil (2000) อีระ รุญเจริญ (2550) สมาน อัสวภูมิ (2550) ทิศนา ขัมมณี (2559) และวศินี รุ่งเรือง (2562) 2) แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาครู วิเคราะห์จากนักวิชาการ ได้แก่ เบญจมาศ ลักษณะียนนท์ (2547) 3) แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ ที่วิเคราะห์จากนักวิชาการ ประกอบด้วย อีระ รุญเจริญ (2550) กระทรวงศึกษาธิการ (2551) นิชาภา พรราวศรี (2551) มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ (2553) ศุภลักษณ์ ทองจีน (2558) วิทยา พัฒนเมธาดา (2560) และ กุลิสรา จิตรชญาวนิช (2562) 4) แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกที่ส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้ ที่วิเคราะห์จากนักวิชาการ ได้แก่ ศรีณยู ศรีสมพร (2553) สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (2546) และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 5) บริบทของโรงเรียนบ้านนาเจริญ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 และ 6) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 1.2 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน โดยการใช้แบบสอบถาม 3 ด้าน จำนวน 34 ข้อ พบว่า สภาพปัจจุบันในการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกของครูที่ส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านนาเจริญ จากแบบสอบถาม 3 ด้าน จำนวน 34 ข้อ โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ การวางแผนการจัดการเรียนรู้ รองลงมาคือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สภาพที่คาดหวังในการจัดการเรียนการสอน

เชิงรุกของครูที่ส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านนาเจริญ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ รองลงมาคือ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกของครูที่ส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านนาเจริญ เมื่อจัดลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านการวางแผนการจัดการเรียนรู้ ตามลำดับ

2. ผลการสร้างรูปแบบการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกของครูที่ส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านนาเจริญ ที่วิเคราะห์จากนักวิชาการ ประกอบด้วย Joyce, & Weil (2000) ชีระ ริญเจริญ (2550) สมาน อัสวภูมิ (2550) ทิศนา ขัมมณี (2559) และวศินี รุ่งเรือง (2562) รูปแบบมี 6 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) การดำเนินการ 5) การประเมินผล และ 6) เงื่อนไขความสำเร็จ ซึ่งรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบมีความถูกต้องและความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกของครูที่ส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านนาเจริญ สามารถสรุปผลการวิจัยดังนี้

3.1 ผลการประเมินความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกของครู โดยรวมมีระดับพัฒนาการอยู่ในระดับสูงมาก และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนและหลังการพัฒนา พบว่า หลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.2 ผลการประเมินความสามารถในการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกของครูโดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการวางแผนการจัดการเรียนรู้ รองลงมา คือ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ตามลำดับ

4. ผลการประเมินรูปแบบการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกของครูที่ส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านนาเจริญ สามารถสรุปผลการวิจัยดังนี้

4.1 ผลการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จากผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินี้ขั้นพื้นฐาน (O-NET) เปรียบเทียบระหว่างปีการศึกษา 2565 กับ ปีการศึกษา 2566 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเพิ่มสูงขึ้น ร้อยละ 6

4.2 ผลการประเมินความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกของครูที่ส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านนาเจริญ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

4.3 ผลการประเมินความพึงพอใจของฝ่ายบริหาร ครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ต่อรูปแบบการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกของครูที่ส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านนาเจริญ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การประเมินผลรูปแบบ รองลงมา คือ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ และเนื้อหาของรูปแบบ

4.4 ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกของครูที่ส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านนาเจริญ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รองลงมา คือ ด้านการวางแผนจัดการเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผล

อภิปรายผล

จากสรุปผลการวิจัยมีประเด็นที่สำคัญที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกของครูที่ส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านนาเจริญ พบว่า 1) สภาพปัจจุบันในการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกของครูที่ส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านนาเจริญ โดยรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ การวางแผนการจัดการเรียนรู้ รองลงมาคือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 2) สภาพที่คาดหวังในการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกของครูที่ส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านนาเจริญ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ รองลงมาคือ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 3) ความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกของครูที่ส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านนาเจริญ เมื่อจัดลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการวัดและประเมินผล การเรียนรู้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านการวางแผนการจัดการเรียนรู้ ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการวางแผน การจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้เป็นบทบาทหน้าที่ของครู ผู้สอนที่จะต้องปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอนของครูทุกคน โดยการวางแผนการจัดการเรียนรู้ เป็นการจัดโครงสร้างหลักสูตร ลำดับความสัมพันธ์ของเนื้อหาและวิธีการพัฒนาการของเด็กและวัยรุ่น ทั้งกระบวนการเรียนรู้ ทักษะ ความรู้ความสามารถ ความสนใจ และพื้นฐานทางวัฒนธรรมของนักเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี กระตุ้นผู้เรียนให้สนใจเข้าร่วมกิจกรรม จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนที่ได้เตรียมไว้ และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ครูทุกคนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในการวัด โดยจะต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ประเมินตามสภาพจริงและประเมินเพื่อพัฒนาสอดคล้องกับไพฑูรย์ สีนลรัตน์ (2556) กล่าวว่า การวางแผนการเรียนรู้นี้เป็นกิจกรรมในการคาดคิดและกระทำของครูก่อนที่จะเริ่มดำเนินการสอนในวิชาใดวิชาหนึ่งนั่นเอง ซึ่งโดยทั่วไปจะประกอบด้วยการกำหนดจุดมุ่งหมาย การคัดเลือกเนื้อหา การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการประเมินผลสอดคล้องกับวิทยา พัฒนเมธาดา (2560) กล่าวถึง หลักการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ไว้ว่า การที่ครูผู้สอนจะเลือกรูปแบบการวัดและประเมินผลการเรียนรู้รูปแบบใด ต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการวัดและประเมินผลว่ามีวัตถุประสงค์อย่างไร เช่น 1) ต้องการวัดองค์ความรู้และทักษะปฏิบัติเบื้องต้นว่ามีเท่าใด ควรใช้รูปแบบการวัด (Test) 2) ต้องการรู้ว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มากน้อยแค่ไหนจากการเรียนรู้ด้วยตนเอง ใช้การประเมิน (Assessment) เทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด 3) ต้องการทราบว่าผู้เรียนได้พัฒนาองค์ความรู้ใหม่ด้วย

ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์จนเกิดประโยชน์ด้วยการประเมินแบบมีส่วนร่วมจากการยอมรับ ชื่นชม และให้รางวัล สอดคล้องกับยุภาลัย มะลิซ้อน และกาญจน์ เรืองมนตรี (2563) ได้ศึกษา การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการ จัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ผลการวิจัย พบว่า สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับ ปานกลางทุกด้าน ซึ่งด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง ส่วนสภาพที่พึง ประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ซึ่งด้านที่มีค่าเฉลี่ย สูงสุด คือ การออกแบบการเรียนรู้

2. ผลการสร้างรูปแบบการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกของครูที่ส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้ของ นักเรียนโรงเรียนบ้านนาเจริญ ที่พัฒนาขึ้นมี 6 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) การ ดำเนินการ 5) การประเมินผล และ 6) เงื่อนไขความสำเร็จ ซึ่งรูปแบบมีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมาก ที่สุด และคู่มือการใช้รูปแบบมีความถูกต้องและความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจ เนื่องมาจากรูปแบบการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกของครูที่ส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียน โรงเรียนบ้านนาเจริญ ได้ผ่านกระบวนการสร้างและหาคุณภาพของรูปแบบ เกิดจากการวิเคราะห์เพื่อระบุ ปัญหาและความต้องการในการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกของครูที่ส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียน โรงเรียนบ้านนาเจริญ โดยการสังเคราะห์แนวคิดทั้งจากนักการศึกษาต่างประเทศและนักการศึกษาในประเทศ เป็นการผสมผสานหลักการ แนวคิดที่ลงตัว จึงเป็นการพัฒนาตามขั้นตอนที่ถูกต้อง โดยเริ่มตั้งแต่การศึกษา แนวคิดรูปแบบและการพัฒนารูปแบบ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาครู แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกที่ส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้ บริบทของโรงเรียนบ้านนาเจริญ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นดำเนินการ ศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกของครูที่ส่งเสริมศักยภาพการ เรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านนาเจริญ ดำเนินการวิเคราะห์องค์กร วิเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดการ จัดการเรียนการสอนเชิงรุก และดำเนินการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และดำเนินการพัฒนาเพื่อกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบจึงได้รูปแบบที่มีความสมบูรณ์ สอดคล้องกับสฤกุลการ สังข์ทอง (2562) กล่าวว่า องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ของนักการศึกษา ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) หลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ คือ แนวคิดหรือทฤษฎีซึ่งเป็นพื้นฐานในการพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัด การเรียนรู้ คือ เป้าหมายของการจัดการเรียนรู้ที่ ต้องการให้เกิดขึ้นหลังจากใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ 3) กระบวน การจัดการเรียนรู้ คือ การจัดเนื้อหา กิจกรรม การเรียนรู้บรรยากาศการเรียนรู้รวมถึงเทคนิควิธีสอนต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ซึ่ง กระบวนการเรียนรู้ควรจัดเป็นขั้นตอนและในแต่ละขั้นก็จะมีมีความแตกต่างกันไปตามหลักการที่นำมาใช้

สอดคล้องกับชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2563) ได้ศึกษา รูปแบบการพัฒนาความสามารถในการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูโดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพในการศึกษาชั้นเรียนและการชี้แนะโดยพี่เลี้ยงของมหาวิทยาลัย ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพการจัดการเรียนรู้ในปัจจุบันของครูโดยรวมอยู่ในระดับมากและปัญหาการจัดการเรียนรู้ของครูโดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) รูปแบบประกอบด้วยความเป็นมา หลักการ วัตถุประสงค์ การจัดกิจกรรม สื่อและแหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และบริบทที่เอื้อต่อความสำเร็จ และคู่มือการใช้ โดยรูปแบบมีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมาก

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกของครูที่ส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านนาเจริญ พบว่า 1) ผลการประเมินความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกของครู โดยการใช้แบบทดสอบเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเชิงรุก จำนวน 20 ข้อ ก่อนและหลังการฝึกอบรม โดยรวมมีระดับพัฒนาการอยู่ในระดับสูงมาก และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนและหลังการพัฒนา พบว่า หลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ผลการประเมินความสามารถในการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกของครูโดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการวางแผนการจัดการเรียนรู้ รองลงมา คือ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการดำเนินงานตามรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกของครูที่ส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านนาเจริญ เป็นการดำเนินการร่วมกันของบุคลากรทุกคนในโรงเรียน ร่วมปฏิบัติงาน ส่งเสริม สนับสนุน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ การนิเทศ ติดตามประเมินผลในระหว่างดำเนินการ และหลังดำเนินการตามรูปแบบการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกของครูที่ส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านนาเจริญ โดยร่วมมือกับนักเรียน ผู้ปกครอง และอาศัยการเรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริง เพื่อให้ประสบความสำเร็จในการดำเนินการตามการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกของครูที่ส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านนาเจริญ สอดคล้องกับชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2563) ได้ศึกษา รูปแบบการพัฒนาความสามารถในการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูโดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพในการศึกษาชั้นเรียน และการชี้แนะโดยพี่เลี้ยงของมหาวิทยาลัย ผลการวิจัย พบว่า ผลการใช้รูปแบบ ในปี 2560 และการขยายผลการใช้รูปแบบในปี 2561 พบว่า 1) ครูมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 หลังพัฒนาปี 2560 ร้อยละ 79.00 และหลังการพัฒนาปี 2561 ร้อยละ 74.45 2) ครูมีความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ในระดับมาก 3) ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนรู้ในระดับมาก และ 4) ครูมีความสามารถในการสะท้อนและปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ในระดับมาก

4. ผลการประเมินรูปแบบการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกของครูที่ส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านนาเจริญ พบว่า 1) ผลการทดสอบสัมฤทธิ์ทางการเรียน เปรียบเทียบระหว่างปีการศึกษา 2565 กับปีการศึกษา 2566 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเพิ่มสูงขึ้น ร้อยละ 6 2) ผลการประเมินความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกของครูที่ส่งเสริม

ศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านนาเจริญ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่ามีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด 3) ผลการประเมินความพึงพอใจของฝ่ายบริหาร ครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต่อรูปแบบการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกของครูที่ส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านนาเจริญ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การประเมินผล รูปแบบ รองลงมา คือ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ และเนื้อหาของรูปแบบ 4) ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกของครูที่ส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านนาเจริญ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รองลงมา คือ ด้านการวางแผนจัดการเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผล ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงานร่วมกัน โดยอาศัยกระบวนการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ได้เข้าร่วมการอบรมเชิงปฏิบัติการการจัดการเรียนการสอนเชิงรุก และจากการศึกษาดูงานโรงเรียนที่มีผลงานเชิงประจักษ์เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเชิงรุก แล้วนำความรู้มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจริง ทำให้ครูได้รับทราบถึงแนวทางในการจัดการเรียนการสอนชัดเจนขึ้น ตลอดจนนักเรียนได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมมากขึ้น ทำให้นักเรียนมีความสนใจและตั้งใจในการเรียนมากขึ้น ทำให้นักเรียนเห็นคุณค่าและพัฒนาตนเองให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางบวก ทำให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มสูงขึ้น สอดคล้องกับชินทร ชะเอมเทศ (2561) ได้ศึกษา การใช้รูปแบบการสอนเชิงรุก เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาการบัญชีบริหาร สำหรับผู้เรียนระดับ ปวส. 2 สาขาการบัญชี ผลการวิจัย พบว่า 1) บทเรียนวิชาการบัญชีบริหารที่ใช้รูปแบบการสอนเชิงรุก มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 2) ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์หลังการเรียนวิชาการบัญชีบริหาร โดยใช้รูปแบบการสอนเชิงรุก สูงกว่าก่อนเรียน และ 3) ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียน การสอนวิชาการบัญชีบริหาร โดยใช้รูปแบบการสอนเชิงรุก อยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับจุฑามาศ เพิ่มพูนเจริญยศ (2561) ได้ศึกษา การพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกผ่านห้องเรียนอัจฉริยะสำหรับนักเรียน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลไทรโยค ผลการวิจัย พบว่า ความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกผ่านห้องเรียนอัจฉริยะ พบว่า โดยรวมผู้เรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ พึงพอใจมาก สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุกผ่านห้องเรียนอัจฉริยะช่วยกระตุ้นหรือสร้างความสนใจให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์ ได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง อิสระในการค้นคว้าหาความรู้ มีเทคโนโลยีที่หลากหลายมาช่วยสนับสนุนและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้

1. จากผลการประเมินความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ดังนั้นผู้บริหารการศึกษาหรือผู้บริหารสถานศึกษา ควรมีการกำหนดนโยบาย แนวทางหรือพัฒนา

ส่งเสริม สนับสนุนการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกในทุกรายวิชาและทุกระดับชั้น เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน เป็นสำคัญ

2. สถานศึกษาสามารถนำรูปแบบที่สร้างขึ้นไปประยุกต์ใช้ตามความเหมาะสม โดยสถานศึกษาสามารถปรับปรุง เพิ่มเติมรูปแบบแผนงาน และโครงการต่าง ๆ ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงสภาพหรือบริบทของสถานศึกษาแต่ละแห่งด้วย เช่น ความพร้อมของบุคลากร สื่อการเรียนการสอน แหล่งเรียนรู้ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. จากการศึกษาสภาพปัจจุบัน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการวัดและประเมินผล การเรียนรู้ ดังนั้น ควรมีการศึกษากลยุทธ์หรือรูปแบบการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกของครูที่ส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้

2. ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษารูปแบบในบริบทของสถานศึกษาที่มีขนาดเล็ก ระดับประถมศึกษา ดังนั้น ควรมีการศึกษารูปแบบการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกของครูที่ส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่หรือใหญ่พิเศษ ซึ่งมีจำนวนนักเรียนมาก หรือนำผลการดำเนินการเป็นคู่เทียบกับโรงเรียนที่มีขนาดที่แตกต่างกัน เพื่อจะเป็นข้อมูลในการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทของแต่ละขนาด และความต้องการของสถานศึกษา

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่จากงานวิจัยการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกของครูที่ส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านนาเจริญ สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 พบว่า การจัดการเรียนการสอนเชิงรุกของครูที่ส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านนาเจริญ สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 นั้น ปัจจัยที่จะนำไปสู่ความสำเร็จได้ต้องประกอบด้วย การสร้างความรู้ความเข้าใจสำหรับครูผู้สอนให้สามารถจัดการเรียนการสอนแบบเชิงรุก ซึ่งเป็นแนวทางการสอนที่มุ่งเน้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในกระบวนการเรียนรู้ผ่านการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การแก้ปัญหา การอภิปราย การทำงานกลุ่มหรือการทดลอง ในที่นี้ครูจะทำหน้าที่เป็นผู้นำทางและผู้สนับสนุนมากกว่าผู้บรรยาย เน้นการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การทำงานร่วมกัน และการเรียนรู้ด้วยตัวเองปลูกฝังให้ผู้เรียนได้เข้าใจถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ และรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเองมีการส่งเสริมการเรียนรู้แบบร่วมมือและการทำงานเป็นทีมให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นเมื่อมีการปฏิบัติจริงมีการทดลองแก้ปัญหา และการทำโครงการช่วยเสริมความเข้าใจรวมถึงการรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่นซึ่งกระบวนการนี้จะเป็นการช่วยช่วยในการปรับปรุงและพัฒนา การเรียนรู้การประยุกต์ใช้ความรู้เน้นการใช้ความรู้ในสถานการณ์จริงหรือสถานการณ์จำลองขึ้นกล่าวได้ว่าประโยชน์ของการจัดการเรียนการสอนแบบเชิงรุก คือ การเพิ่มความเข้าใจและความจำช่วยให้นักเรียนมีส่วนร่วมและประสบการณ์การเรียนรู้ที่มากขึ้น ช่วยให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพและยั่งยืนพัฒนาทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ทักษะการคิดวิเคราะห์ การ

ทำงานเป็นทีม และการแก้ปัญหาถูกพัฒนาอย่างเต็มที่สร้างความมั่นใจในตนเองช่วยให้นักเรียนมีโอกาสในการแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ซึ่งเสริมสร้างความมั่นใจในตนเอง การสอนแบบเชิงรุกจึงเป็นแนวทางที่สามารถปรับใช้ได้หลายบริบทการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา หรือระดับอุดมศึกษา เพื่อสร้างนักเรียนที่มีความรู้ ความสามารถ และทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในโลกปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- จุฑามาศ เพิ่มพูนเจริญยศ. (2561). การพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกผ่านห้องเรียนอัจฉริยะสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลไทรโยค. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- ชรินทร์ ชะเอมเทศ. (2561). การใช้รูปแบบการสอน Active Learning เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาการบัญชีบริหาร สำหรับผู้เรียนระดับ ปวส. 2 สาขาการบัญชี. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยอาชีวศึกษาสันติราษฎร์ในพระอุปถัมภ์ฯ.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2563). รูปแบบการพัฒนาความสามารถในการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูโดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพในการศึกษาชั้นเรียนและการชี้แนะโดยพี่เลี้ยงของมหาวิทยาลัย. วารสารวิชาการเครือข่ายบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ, 11(2), 75-92.
- ทีศนา แคมมณี. (2559). ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ทศพร ดิษฐ์ศิริ. (2563). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสานด้วยวิธีการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู. หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยี ภาควิชาเทคโนโลยีการศึกษาและสื่อสารการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ไพฑูรย์ สีนลรัตน์. (2556). เปิด 6 อุปสรรคการทำงานครูไทย สอนหนัก ขาดจิตวิญญาณ ไร้ทักษะ ICT. <http://www.enn.co.th/5942>
- ยุภาลัย มะลิซ้อน และ กาญจน์ เรืองมนตรี. (2563). การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏ, 7(8), 231-243.
- โรงเรียนบ้านนาเจริญ. (2565). รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา ปีการศึกษา 2565. โรงเรียนบ้านนาเจริญ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 .
- วิทยา พัฒนเมธาดา. (2560). การจัดการเรียนรู้ (Learning Management). <https://www.kansuksa.com/8/>

- สกุลการ สังข์ทอง (2562). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ MECCA เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการอ่านอย่างมี วิจารณญาณสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน (การสอนภาษาไทย) มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- สุจิตรา เทียนสวัสดิ์. (2534). ระเบียบวิธีวิจัยสำหรับรัฐประศาสนศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.